

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/339933874>

Γ. Τζεφέρης (2009) : " Ποιος θα κρίνει τον περιβαλλοντικά «αποδεκτό» κίνδυνο; ”, Ενημ. Δελτίο ΤΕΕ (Επωνύμως), τεύχος 2532, 13-4-2009, σελ. 27-28.

Article · March 2009

CITATIONS

0

1 author:

Petros Tzeferis

Ministry of Environment and Energy

55 PUBLICATIONS 247 CITATIONS

SEE PROFILE

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

Greek Legal system for Mineral Raw Materials [View project](#)

University Lectures [View project](#)

λίγα κράτη - μέλη της ΕΕ (μαζί με Σουηδία, Ην. Βασίλειο και Γερμανία) που βρίσκεται ήδη μέσα στο στόχο που έχει θέσει το Πρωτόκολλο του Κιότο (για την περίοδο 2008-2012), με τα μέτρα που εφαρμόζει και μάλιστα χωρίς να χρειαστεί να λάβει άλλα έκτακτα μέτρα.

Είναι συνεπώς φανερό ότι η πολιτική που ακολουθεί το ΥΠΕΧΩΔΕ αποδίδει καρπούς. Αυτό γίνεται περισσότερο εμφανές εάν συγκρίνει κανείς τα αντίστοιχα στοιχεία άλλων αναπτυσσόμενων ευρωπαϊκών χωρών (Ιταλία, Δανία, Ισπανία), οι οποίες απέχουν σήμερα σημαντικά από τους στόχους τους.

Η Ελλάδα είναι απολύτως προσηλωμένη στις δεσμεύσεις της ΕΕ.

Εργαζόμαστε ώστε η Ευρωπαϊκή Ένωση να διατηρήσει τον καθοδηγητικό της ρόλο στην προοπτική του περιβάλλοντος σε παγκόσμιο επίπεδο και ιδίως σε θέματα αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής. Οι διαπραγματεύσεις για παγκόσμια συμφωνία στην Κοπεγχάγη, το Δεκέμβριο 2009, εστιάζονται στα εξής βασικά θέματα:

- Στον καθορισμό των αναγκαίων δεσμεύσεων για συγκεκριμένους στόχους και δράσεις, τόσο από τις αναπτυσσόμενες όσο και από τις ταχέως αναπτυσσόμενες χώρες.

- Στην προώθηση της δημιουργίας ενιαίας αγοράς δικαιωμάτων εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, με διεθνή διασύνδεση των επιμέρους συστημάτων εμπορίας εκπομπών.

- Στον προσδιορισμό των τρόπων εξασφάλισης της χρηματοδότησης της αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής.

Η παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση αντί να μας αποπροσανατολίσει πρέπει να μας συσπειρώσει προς την αειφόρο ανάπτυξη, η οποία προσφέρει νέες ευκαιρίες για την ανάδειξη της ευρωπαϊκής οικολογικής καινοτομίας, τη στήριξη της ανταγωνιστικότητας και της απασχόλησης στο σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Σε δημοψήφισμα τίθεται η αναμόρφωση μιας από τις μεγαλύτερες οδικές αρτηρίες της Βαρκελώνης, η Αβενίδα Διαγονάλ, που χωρίζει διαγωνίως την πόλη στα δύο και οδηγεί στην περίφημη συνοικία με τα έργα του Γκαουντί. Όλοι οι κάτοικοι της πόλης θα κληθούν να αποφασίσουν, για πρώτη φορά στην Ιστορία, για το μέλλον ενός δρόμου. Μέ-

Ποιος θα κρίνει τον περιβαλλοντικά «αποδεκτό» κίνδυνο;

χρι το δημοψήφισμα, την άνοιξη του 2010, θα πρέπει οι τεχνικές υπηρεσίες του δήμου να εκπονήσουν δύο εναλλακτικά σχέδια και να τα θέσουν στην κρίση των πολιτών.

Μπορεί να γίνει το ίδιο για μια επένδυση που αφορά μια νέα βιομηχανική εγκατάσταση με ορατό περιβαλλοντικό αποτύπωμα; Και ειδικότερα μια βιομηχανία που -πλην της τοπικής κοινωνίας- έχει προεκτάσεις στο εθνικό συμφέρον ή επηρεάζει την παγκόσμια ζήτηση; Κι ακόμη παραπέρα, ειδικά στον μεταλλευτικό τομέα, μια επένδυση που λόγω της «από τη φύση» χωροθέτησης του κοιτάσματος αλλά και της πιθανής σπανιότητάς του, αν ματαιωθεί εδώ και τώρα, καθίσταται πλέον πολύ δύσκολη έως ανέφικτη η τυχόν μελλοντική ανάκτησή του;

Μπορεί ο απλός πολίτης να ενημερωθεί σε τέτοιο ικανοποιητικό βαθμό ώστε να αποφασίσει τελικά για το πώς λειτουργούν οι πηγές της ρύπανσης μιας, π.χ., μεταλλουργίας χρυσού: μετα-

του **Δρ. ΠΕΤΡΟΥ ΤΖΕΦΕΡΗ***

λουτικά απόβλητα, τέλματα υδρομεταλλουργίας, αέριοι ρυπαντές κλπ.; Για το πώς αναπτύσσονται οι ρυπογόνες διαδικασίες και μηχανισμοί, πώς διαβαθμίζεται ο περιβαλλοντικός κίνδυνος για τους φυσικούς αποδέκτες (αέρας, υδροφόροι οριζόντες, θάλασσα κλπ.); Πώς και για ποιο σκοπό γίνεται παρακολούθηση σε πραγματικό χρόνο συγκεκριμένων γεωτεχνικών παραμέτρων και τι απαιτείται για να συνδεθούν με το δομημένο περιβάλλον; Πώς εκτιμώνται οι όποιες επιπτώσεις στην ανθρώπινη υγεία και πώς αξιολογούνται οι μελέτες εκτίμησης επικινδυνότητας (human health risk assessment); Πώς διακρίνεται ο «αντικειμενικός» από τον «αποδεκτό» περιβαλλοντικό κίνδυνο;

Μπορεί ο απλός πολίτης, που θίγεται ή παραπλανάται ένθεν και εκείθεν, στο όνομα της τελικής εμπλοκής του στις όποιες συνέπειες της επένδυσης, να εκφέρει αποφασιστική άποψη; Που εδώ σημαίνει επιστημονική άποψη. Να πει, π.χ., «δεν θέλω την τάδε μέθοδο μεταλλουργι-

κής επεξεργασίας διότι είναι μη κατάλληλη και επιβλαβής;». Ή, παρακάμπτοντας το εθνικό ζήτημα, να πει, π.χ., «δεν εξορύσσω το ήλιο-3, που βρίσκεται στο υπέδαφος της περιοχής μου, διότι κρίνω ότι η εξόρυξή του θα αποβεί επιβλαβής για την περιοχή, παρ' ότι πρόκειται για υλικό που θα μπορούσε να συμβάλει στην ενεργειακή μας αυτάρκεια;» (τελείως θεωρητικό παράδειγμα). Ή και αντίστροφα, εις πείσμα των καιρών, να πει, π.χ., «εγώ προτιμώ μια μονάδα εισαγόμενου λιθάνθρακα στην περιοχή μου, διότι μου παρέχονται κίνητρα, παρακάμπτοντας την περιβαλλοντική υποβάθμιση και αντίθετη γνώμη των γειτονικών περιοχών;».

Στο πλαίσιο της «ολιστικής λογικής» για την οποία γίνεται πολύς λόγος τελευταία, πρέπει να διερευνηθούν σε βάθος όλες οι κεντρικές αλλά και οι επιμέρους διαστάσεις του θέματος, λαμβανομένων υπόψη, δηλαδή, όχι μόνο των αυστηρά τεχνικοοικονομικών δεδομένων αλλά και των κοινωνικών, πολιτισμικών, αισθητικών, οικολογικών, νομικών κ.ά. παραμέτρων.

Ποιος θα πρέπει να αποφασί-

* Δρ. μηχανικός ΕΜΠ,
<http://elladitsamas.blogspot.com/>

σει, λοιπόν, στο πλαίσιο της ολιστικής λογικής;

Θα αποφασίσει η «επιχείρηση», η οποία θα εκπονήσει τη μελέτη σκοπιμότητας, που σαφώς εκτιμά καλύτερα τις τεχνικοοικονομικές παραμέτρους, αλλά που δεν δύναται εκ των πραγμάτων να προτάξει ορισμένες από τις παραπάνω, ειδικά εκείνες με την κοινωνική διάσταση, σε βάρος των υπολοίπων;

Θα αποφασίσει η επιστήμη, επικαλούμενη την ουδετερότητα και την τεχνοκρατική της λογική, που την καθιστούν αντικειμενική και ενδεχομένως στο απυρόβλητο αλλά της αφαιρούν τη δυνατότητα να λαμβάνει υπόψιν τις ως άνω παραμέτρους της ολιστικής λογικής στο σύνολό τους;

Θα αποφασίσει η Δημόσια Διοίκηση μέσω των υπηρεσιακών της παραγόντων;

Θα αποφασίσει ο απλός πολίτης και η τοπική κοινωνία, που όσο κι αν έχουν κάθε δικαίωμα συμμετοχής σε καθετί που αφορά το φυσικό και δομημένο περιβάλλον τους, δεν μπορούν να ξεφύγουν από τη λογική της απλούστευσης αλλά και της υποκειμενικής διάστασης, ειδικότερα όταν πρόκειται για πολύπλοκα τεχνικά θέματα, στα οποία εντάσσεται και η αξιολόγηση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος; Και με ποιο μηχανισμό θα αναδειχθεί και θα αντιπροσωπευτεί η (έστω συμπλέουσα) άποψη των απλών πολιτών, ώστε να μην θεθεί στο περιθώριο, όπως έχει γίνει πλείστες φορές μέχρι σήμερα;

Τα θέματα της επιστημονικής και τεχνικής προσέγγισης μιας αναπτυξιακής δραστηριότητας, με επίκεντρο την περιβαλλοντική διάσταση, δεν πρέπει να διέπονται από τη λογική του άσπρου/μαύρου, τη λογική της αυθαίρετης κινδυνολογίας, της αμετροπέειας και του ανέξοδου ευχολογίου. Οι όποιες προσεγγίσεις οφείλουν να αποτελούν αντικείμενο πολύπλευρων αξιολο-

γήσεων, επεξεργασιών και υπερπαρασμάτων, που οδηγούν τελικά σε τεκμηριωμένες παρεμβάσεις και βιώσιμες πρακτικές. Οφείλουν να λαμβάνουν υπόψιν την εννοιολογική κινητικότητα, η οποία διαμορφώνεται καθημερινά στα περιβαλλοντικά θέματα, τις πολιτισμικές διαφορές και την αποδοχή των πολλαπλών λογικών αντιλήψεων, που είναι απαραίτητη για την προσέγγιση των περιβαλλοντικών διαφορών. Η ανάλυση κόστους/ οφέλους, σε μια τέτοια θεώρηση, δεν μπορεί παρά να έχει πολλά εναλλακτικά σενάρια και λύσεις.

Όλα τα παραπάνω πρέπει να τεκμηριώνονται από τους καθ' ύλην αρμόδιους ειδικούς επιστήμονες, που πρέπει να έχουν την ευθύνη των εισηγήσεων αλλά και της εξαγωγής αξιόπιστων και ασφαλών συμπερασμάτων. Πάνω στις εναλλακτικές προτάσεις των επιστημόνων, θα πρέπει να γίνεται εποικοδομητικός διάλογος από τους τοπικούς φορείς και όχι πάνω στις απόψεις τού οποιουδήποτε τρίτου, που όσο καλόπιστος και να είναι, όταν δεν γνωρίζει επαρκώς το φυσικό αντικείμενο της αναπτυξιακής δραστηριότητας, είναι λογικό να «άγεται και φέρεται» από τις όποιες ανακρίβειες, απλουστεύσεις, επιδιώξεις ή συμφέροντα.

Νομίζουμε ότι εκείνη που θα πρέπει να αποφασίσει τελικά είναι η «πολιτεία», αναλαμβάνοντας την πολιτική ευθύνη, εφόσον το θέμα είναι τελικά πολιτικό, πέραν όλων των άλλων αποχρώσεων που έχει. Η «επιχείρηση» προτείνει τεκμηριωμένα το πώς και η «πολιτεία», μέσω της πολιτικής ηγεσίας και της Δημόσιας Διοίκησης, αποφασίζει και ελέγχει, επίσης τεκμηριωμένα, σύμφωνα με το (ήδη καταρτισμένο και εγκεκριμένο πολιτικά) αναπτυξιακό της πρόγραμμα αλλά και σύμφωνα με επαρκές και κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο. Η Δημόσια Διοίκηση θα πρέπει να εισηγηθεί,

να θέσει το θεσμικό πλαίσιο και να εγγυηθεί για τον έλεγχο, την εφαρμογή των μελετών και την επιβολή κυρώσεων για την τυχόν κακή εφαρμογή τους. Διαφορετικά, το μοντέλο λήψης απόφασης, μπορεί να φαίνεται κατ' επίφαση δημοκρατικό, στην ουσία, όμως, είναι χαστικό και συνεπώς αναποτελεσματικό. Στη διαδικασία αυτή, κομβικός είναι ο ρόλος της συναίνεσης των τοπικών κοινωνιών, που κρίνεται απαραίτητη για την επιτυχή έκβαση της επένδυσης (Σύμβαση Aarhus). Εξάλλου, καμία επένδυση που δεν πήρε τη λεγόμενη «κοινωνική άδεια», δεν έχει ευδοκιμήσει στον τόπο μας τις τελευταίες δεκαετίες, σε δραστηριότητες με ορατό περιβαλλοντικό αποτύπωμα.

Δυστυχώς (ή ευτυχώς!), στον τόπο μας, οι απλοί πολίτες και οι τοπικές κοινωνίες έχουν πάψει να εμπιστεύονται τόσο την πολιτεία όσο και την επιστημονική κοινότητα. Και δικαίως, ως ένα βαθμό. Γενικότερα, δεν έχουμε αναπτύξει, σε παγκόσμιο επίπεδο, μηχανισμούς για τη λήψη αποφάσεων για τις οποίες θα συμφωνούσαμε όλοι ότι είναι συνετές, εύλογες και δίκαιες. Και ως εκ τούτου, θα αποτελούν προϊόν συναίνεσης και σεβασμού από όλες τις πλευρές. Η γενική «αρχή της προφύλαξης», βασική αρχή του κοινοτικού Δικαίου, δυστυχώς, δεν μας παρέχει και τους μηχανισμούς εκτίμησης του «αποδεκτού» τεχνολογικού/περιβαλλοντικού κινδύνου, με αποτέλεσμα να αποτελεί, για την ώρα τουλάχιστον, αφορμή για περισσότερη σύγχυση και αντιπαράθεση, παρά αρχή με ουσιαστική πρακτική αξία. Έτσι, η επίλυση των περιβαλλοντικών διαφορών, τις περισσότερες φορές, γίνεται αντικείμενο διαμάχης, πολιτικής εκμετάλλευσης, και εντέλει η λύση δίνεται (αν δοθεί) δικαστικά, αφαιρώντας την όποια παρακαταθήκη συναινετικής επίλυσης των διαφορών στο μέλλον. Μια

τέτοια αναγκαστική λύση, μακράν της συναίνεσης και του χαρακτήρα των κατεχόμενων αναπτυξιακών πολιτικών και επιχειρηματικών ευκαιριών, όσο «δίκαιη» κι αν είναι, σίγουρα δεν είναι η βέλτιστη.

Θα πρέπει να ξεπεραστεί κάποτε η γενικολογία, η πολιτικοποίηση των πάντων και τα επικοινωνιακά τρικ που εκμεταλλεύονται την ανάγκη της κοινωνίας για μια αποτελεσματικότερη διαχείριση του περιβάλλοντος. Κατά την άποψή μου, υπάρχει λύση και είναι μία και μοναδική: Η λύση που επωάζεται μέσα από τη διαχρονική εκπαίδευση του πολίτη που σιγά σιγά θα δώσει τη θέση της στην περιβαλλοντική ευθύνη και ηθική («παιδεία»). Σε αυτόν και τα παιδιά του. Ο πολίτης αυτός δεν θα επιτρέψει να ανοίξει μια «ρυπαίνουσα λατομική τρύπα» ή να τοποθετηθεί ένας «γιγάντιος δεσμοφύλακας» (έτσι αποκαλούν τις... ανεμογεννήτριες) μόνο και μόνο επειδή η «οικονομία» υπαγορεύει ότι το παραγόμενο προϊόν θα κοστίζει έτσι «μιά δραχμή» φθηνότερα. Εντούτοις, ο ίδιος πολίτης θα επιτρέψει να ανοίξει η ίδια «τρύπα» όταν το τοπικό ή εθνικό συμφέρον το επιτάσσουν και μάλιστα αποδεχόμενος το υπάρχον «σκιώδες» κόστος. Ανάλογα θα πράξει ο πολίτης αυτός και ως ειδήμων ή κατέχων αποφασιστικές θέσεις στη διοίκηση ή την εκτελεστική εξουσία, δίνοντας λύσεις όχι κατ' ανάγκη συμβιβαστικές αλλά εμπνευσμένες, που δεν θα έχουν πάντα την ανάγκη της επιβεβαίωσης ή αναστολής από κάποιο δικαστήριο. Κι αυτό επειδή ο πολίτης αυτός θα είναι σε θέση να εκτιμά το «συμφέρον» ολιστικά κι όχι μονόχωντα και καθαρά αριθμητικά. Κι ακόμη επειδή θα έχει επιτέλους παγιωμένη μέσα του την αντίληψη ότι το ατομικό συμφέρον τελικά δεν αντιστρατεύεται το συνολικό αλλά αντίθετα εκπορεύεται από αυτό.